

SITOUTTAVAN KOULUYHTEISÖTYÖN KEHITTÄMISTYÖTÄ TEHDÄÄN PILOTOIMALLA

- opetus- ja kulttuuriministeriö koordinoi
 - paikalliseen kehittämistyöhön on myönnetty yhteensä 12,4 miljoonaa euroa rahoitusta vuosille 2021–2023
- 24 pilottihanketta, joissa mukana yhteensä 126 opetuksen järjestäjää
- mukana 550 perusopetuksen koulua ja 117 000 5.–9.-luokkien oppilasta
- rahoituksen painopisteet ovat poissaoloja ennaltaehkäisevässä työssä:
 - alueellinen koordinaatio sekä poissaoloihin liittyvän toimintamallin kehittäminen
 - opetusvelvollisuuteen sitomattomat työntekijät (kouluvalmentajat)
 - oman ryhmän tunnintunnit (tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistaminen, ryhmäyttäminen)

”Porukkaan kuulumista, ulkopuolisuutta ja yksilöllisiä toiveita” - oppilaiden kokemuksia kouluhyvinvoinnin edistämisestä

Koulupoissaolot ovat haastava ja monitahoinen ongelma. Siksi myös niiden ehkäisyn ja puuttumisen toimintatavat tulee ulottaa laajasti yksilö- ja yhteisötasolle. Tutkimusten (esim. Kearney 2016) mukaan koulupoissaolojen taustalla voi olla useita eri syitä. Ne jaotellaan usein yksilö- ja ympäristökäsitteisiin ja ne voivat ilmetä samanaikaisesti, kasautua ja vaikuttaa toinen toisiinsa. Koulupoissaoloihin puuttuminen varhaisessa vaiheessa on tärkeää, sillä poissaolojen on todettu olevan yhteydessä niin heikentyneeseen hyvinvointiin kuin oppimistuloksiin. Selvitysten (esim. Määttä ym. 2020; Hietanen-Peltola ym. 2022) mukaan poissaolojen määrä perusopetuksessa on viime vuosina lisääntynyt.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) toteutti vuosina 2021–2023 sitouttavan kouluyhteisötyön arvioinnin. Arviointi oli osa opetus- ja kulttuuriministeriön koordinoimaa kansallista kehittämistyötä, jonka tavoitteena on vähentää ja ennaltaehkäistä poissaoloja perusopetuksessa sekä luoda myönteistä toimintakulttuuria kouluissa. Karvin arviointi tuottaa tietoa kansallisen kehittämistyön tueksi samalla tukien paikallisia toimijoita oman kehittämistyönsä suuntaamisessa. Arvioinnin kohteina ovat sitouttavan kouluyhteisötyön mahdollistavat ja poissaoloihin puuttumista edistävät hallinnolliset ja rakenteelliset ratkaisut, kouluun kiinnittymistä tukevat ja poissaoloja ehkäisevät käytännöt ja pedagogiset ratkaisut sekä poissaoloihin puuttumisen toimintatavat.

Sitouttavan kouluyhteisötyön rahoituksella oli mahdollista palkata kouluun opetusvelvollisuuteen sitomattomia työntekijöitä, joiden tehtävänä on kehittää ja toteuttaa sitouttavan kouluyhteisötyön mallia paikallisella tasolla (OKM 2021). Tällaisia työntekijöitä on työskennellyt sitouttavan kouluyhteisötyön kehittämistoiminnassa lukuisilla eri nimikkeillä. Opetusvelvollisuuteen sitomattomista työntekijöistä on arvioinnin tiedonkeruussa käytetty nimitystä kouluvalmentaja, sillä se on kansallisessa kehittämistyössä vakiintunut yhteiseksi kattokäsitteeksi, joka pitää sisällään kaikki erilaiset nimikkeet, joita paikallisessa kehittämistyössä on käytetty. Kaiken kaikkiaan sitouttavan kouluyhteisötyön pilottihankkeissa on työskennellyt yhteensä 105 tällaista työntekijää lukuvuoden 2022–2023 aikana.

Arvioinnin yhteydessä Karvi keräsi oppilailta kokemuksia kouluvalmentajien työstä omassa koulussa. Karvi perehdytti kouluvalmentajat toteuttamaan tiedonkeruun omassa koulussaan oppitunnin keskeytyksin. Kouluvalmentajia ohjattiin suuntaamaan tiedonkeruu erityisesti sellaisiin opetusryhmiin, joiden kanssa he olivat työskennelleet. Oppilaat vastasivat kyselyyn omilla kännyköillään oppitunnin aikana. Aineistoa keräsi kaiken kaikkiaan 51 kouluvalmentajaa 52 eri koulusta.

KARVIN KEHITTÄVÄ ARVIOINTI TUKEMASSA SITOUTTAVAA KOULUYHTEISÖTYÖTÄ

- Karvi on toteuttanut arviointia koko pilotointikauden ajan
- Tutustu julkaisuihin [Karvin nettisivuilla](#)
 - Alkukartoitus loi tilannekuvan käytössä olevista toimintamalleista
 - Väliraportti kokosi yhteen ensimmäisen vuoden kehittämistyötä
 - Tämän tiivistelmäjulkaisun lisäksi koontit luokanohjaajien, huoltajien ja opetuksen järjestäjien kokemuksista
 - Loppuraportti julkaistaan elokuussa 2023

TIEDONKERUU

- Kysely toteutettiin keväällä 2023 koulupäivän aikana ja se kohdistettiin 7.–9.-luokkien oppilaille.
- Opetusvelvollisuuteen sitomattomaa työtä tekevät hanke-työntekijät eli kouluvalmentajat toteuttivat tiedonkeruun oppitunnin keskeytyksin.
- Kysely kohdistettiin erityisesti sellaisille opetusryhmille, joihin kouluvalmentajan työpanos oli lukuvuoden aikana kohdistunut.
- Kyselyyn vastasi yhteensä 3833 oppilasta 52 eri koulusta.

Kouluun kiinnittyminen ennaltaehkäisee poissaoloja ja edistää oppimista

Kouluun kiinnittyminen kuvaa oppilaan suhdetta koulunkäyntiin ja opiskeluun. Yleisellä tasolla sen voidaan sanoa olevan oppilaan ja hänen kouluympäristönsä välinen vuorovaikutussuhde. Kouluun kiinnittymiseen liittyviä mekanismeja kuvaamalla pyritään ymmärtämään säännöllisen koulunkäynnin ja koulussa menestymisen edellytyksiä. Käsitteen avulla voidaan suunnata huomio oppilaan suhteellisen pysyvinä pidetyistä piirteistä kouluympäristöön, jota pyritään muokkaamaan sellaiseksi, että se voi edistää oppilaan hyvinvointia ja viihtymistä koulussa sekä tukee oppimisen edellytyksiä. Kouluun kiinnittyminen ennaltaehkäisee poissaoloja ja edistää oppimista (Virtanen 2016).

Valtaosa oppilaista kiinnittyy koulutyöhön ja kokee koulutyönsä merkitykselliseksi oman tulevaisuutensa kannalta. Koulutyöhön kiinnittymisen haasteiden on kuitenkin havaittu lisääntyvän siirryttäessä ylemmille luokka-asteille. Länsimaissa on havaittavissa myös yleisempi trendi, jossa koulun rooli ja merkitys nuorten elämässä on muuttumassa; koulu kilpailee uuden oppimisessa ja yhteisöjen rakentumisessa muiden elämänalueiden, esimerkiksi sosiaalisen median kanssa. Lapset ja erityisesti nuoret eivät välttämättä koe koulua oman elämänsä todellisuuden kannalta merkityksellisenä. Mahdollisuudet vaikuttaa ja tehdä valintoja sekä tunne siitä, että pärjää ja tulee hyväksytyksi omana itsenään, tukee oppilaan kiinnittymistä kouluun. Vuorovaikutus, yhteistyö ja monipuoliset työtavat tukevat oppimista ja edistävät hyvinvointia. (Ulmanen 2017).

Kirjallisuudessa on melko laaja yksimielisyys siitä, että kouluun kiinnittyminen koostuu kolmesta eri ulottuvuudesta: tunneperäisestä, toiminnallisesta ja tiedollisesta. Kouluun kiinnittymisen teorioissa myönteisen koulunkäynnin kierre havainnollistuu siis oppilaan kouluun liittämien ajatusten, tunteiden ja toiminnan kautta. Tärkeä anti tässä jäsenyksessä on, että se auttaa suuntaamaan huomiota yhä enemmän kouluympäristöön ja monenlaisiin keinoihin, joilla voidaan tukea oppilaan myönteisiä kokemuksia koulusta ja koulunkäynnistä. (Wang & Eccles 2013).

Kouluvalmentajat tukevat kouluun kiinnittymistä

Viime vuosina koulujen hyvinvointityötä sekä yhteisöllisyyden edistämistä tukevia toimenkuvia on kehitetty erilaisin nimikkein, painotuksin ja toimenkuvin eri puolilla Suomea. Myös kuntien tekemä nuorisotyö kouluissa ja oppilaitoksissa on lisääntynyt voimakkaasti. Kunnissa on paljon jo olemassa olevia resursseja sekä erilaisia yhteistyön muotoja kunnan, hyvinvointialueen ja 3. sektorin toimijoiden välillä, jotka osaltaan tukevat oppilaiden kouluun kiinnittymistä ja koululäsnäoloa. Karvin arvioinnin mukaan useammassa kuin joka neljännessä pilottihankkeessa mukana olevien opetuksen järjestäjän kouluissa työskentelee SKY-hanketyöntekijöiden lisäksi vakituisesti muita opetusvelvollisuuteen sitomattomia työntekijöitä, jotka edistävät koulu yhteisön hyvinvointia. Eri toimijoiden rooleja sekä yhteistyömuotoja on hyvä huomioida koulu poissaoloihin puuttumisessa ja kouluun kiinnittymisen tukemisessa (Markkanen ym. 2022).

Sitouttavan koulu yhteisötyön kehittämistyössä on määritelty kouluvalmentajatyön tavoitteita (Sergejeff 2023). Kouluvalmentajatyö on oppilaiden kouluun kiinnittymistä ja läsnäoloa tukevaa arjen kohtaamistyötä koulu ympäristössä. Tavoitteena on tukea myönteistä kouluilmapiiriä, ennaltaehkäistä poissaoloja sekä vähentää koulussa olemisen esteitä oppilaslähtöisesti. Kouluvalmentaja tukee ja vahvistaa osaltaan opiskelu- ja opetus suunnitelmaan kirjattuja toimintakulttuuria ja hyvinvoinnin tukemista ohjaavien periaatteiden toteutumista. Hän edistää oppilaiden osallisuutta ja yhteisöllisyyttä koulussa

yhdessä muun henkilöstön kanssa. Työ on suunnitelmallista työskentelyä oppilaiden hyvinvoinnin ja koulunkäynnin tukemiseksi niin yhteisön, ryhmien kuin yksittäisten oppilaiden näkökulmasta ja tarpeista (Kouluvalmentajatyön käsikirja 2023).

Kehittämistyössä määriteltyjen periaatteiden mukaisesti opetusvelvollisuuteen sitomattoman työntekijän rooliin kuuluu kohtaaminen, kuunteleminen, tukeminen sekä oppilaiden ohjaaminen joustavasti koulupäivän aikana muuttuvissakin tilanteissa. Yhteisiä piirteitä työn sisällössä ovat muun muassa saatavilla olo, välituntitoiminta, yhteistyötahojen kanssa työskentely, kohdennettu työ ja yhteydenpito oppilaisiin. Kouluvalmentajatyöskentelyä tarvitaan etenkin tukemaan oppilaiden ryhmäytymistä sekä edistämään eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Lisäksi on koettu tarvetta sellaisten oppilaiden tukemisessa, joilla on haasteita kouluun kiinnittymisessä sekä säännöllisessä koulunkäynnissä. Kouluvalmentajan toimintaa ohjaavat koulun hyvinvointia edistävät suunnitelmat, työlle asetetut tavoitteet sekä koulun tarpeet valmentajan koulutustaustastaan riippumatta. Työtä toteutetaan monialaisesti yhteistyössä koulun henkilöstön, huoltajien sekä verkostojen kanssa. Yhteisöllisen opiskeluhuollon toimijana kouluvalmentaja osallistuu koko oppilaitosyhteisön hyvinvoinnin, turvallisuuden ja viihtyvyyden edistämiseen sekä ylläpitämiseen (Sergejeff 2023).

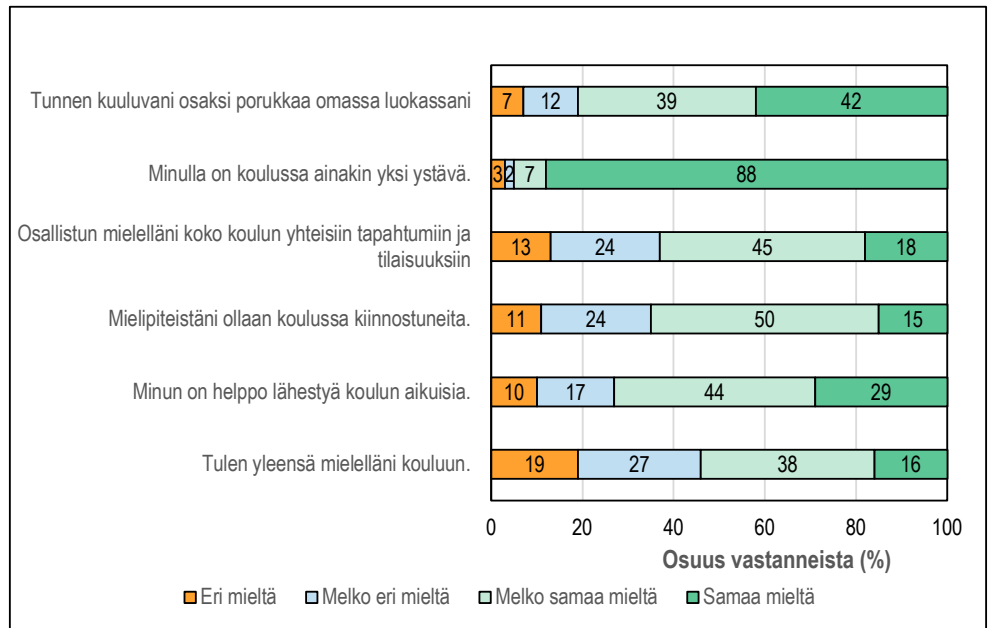
Useampi kuin joka kymmenes oppilas on heikosti kiinnittynyt kouluun

Karvin toteuttamaan kyselyn tavoitteena oli kartoittaa oppilaiden kokemuksia kouluun kiinnittymisestä, opetusvelvollisuuteen sitomattomasta työstä sekä miten tämä työ tavoittaa erilaisia oppilaita. Kyselyssä oppilailta kartoitettiin taustatietona sellaisia koulutyöhön liittyviä tekijöitä, joiden on todettu olevan yhteydessä kouluun kiinnittymiseen, epäsäännölliseen koulunkäyntiin sekä koulupoissaoloihin. Näitä ovat muun muassa kokemukset oppimiseen liittyvistä pulmista, myöhästymiset oppitunneilta sekä luvattomat poissaolot sekä kokemukset koulu- ja luokkayhteisöön kuulumisesta, kuuluksi tulemisesta koulussa sekä opettajien ja oppilaiden välisestä vuorovaikutuksesta.

Arviointiaineiston mukaan yli puolet oppilaista tulee mielellään kouluun. Kuitenkin huomattava osuus, 46 % oppilaista oli tästä eri mieltä. Neljä viidesosaa oppilaista tuntee kuuluvansa osaksi porukkaa omassa luokassaan. Sen sijaan koulun yhteisiin tapahtumiin osallistuu mielellään vain 63 % oppilaista. Kyselyyn vastanneista oppilaista 5 % on täysin tai melko eri mieltä siitä, että heillä on koulussa ainakin yksi ystävä. Vertaissuhteiden lisäksi oppilailta kysyttiin kokemuksia osallisuudesta sekä koulun aikuisten ja oppilaiden välisistä suhteista. Kaksi kolmasosaa oppilaista kokee, että koulussa ollaan kiinnostuneita heidän mielipiteistään. Hieman suurempi osuus, 73 % oppilaista kokee koulun aikuisten lähestymisen itselleen helpoksi. Näistä yhteisöön kuulumista, viihtymistä ja kuulluksi tulemistä koskevista väittämistä tehtiin myös kouluun kiinnittymistä kuvaava summamuuttuja, jota hyödynnettiin aineiston analyysissä taustamuuttujana¹. Arviointiaineiston perusteella 14 % oppilaista oli heikosti kiinnittyneitä kouluun. Poikien kiinnittyminen oli hieman tyttöjä vahvempaa². Tämä havaittu ero oli kuitenkin käytännössä varsin pieni.

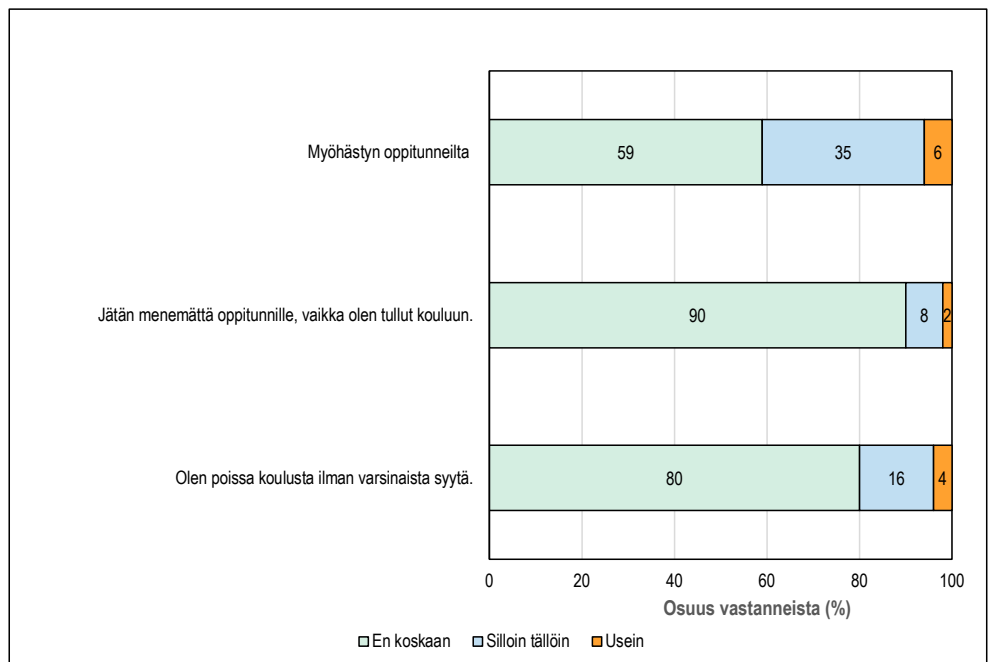
1 Asteikko 1–4; keskiarvosummamuuttuja, joka on muodostettu väittämistä ”Tunnen kuuluvani osaksi porukkaa omassa luokassani”, ”Osallistun mielelläni koko koulun yhteisiin tapahtumiin ja tilaisuuksiin”, ”Mielipiteistäni ollaan koulussa kiinnostuneita”, ”Minun on helppo lähestyä koulun aikuisia”, ”Tulen yleensä mielelläni kouluun”. Summamuuttuja jaettiin kahteen luokkaan: heikosti kiinnittyneet, ka. <2, vahvasti kiinnittyneet, ka. >2.

2 Pojat (ka = 2,9), Tytöt (ka = 2,7). Ero oli tilastollisesti merkitsevä (t=9,54, df=3520,26), mutta käytännössä varsin pieni (Cohen’s D=0,3)

KUVIO 1. Oppilaiden kokemukset vuorovaikutussuhteista koulussa, koulussa viihtymisestä ja osallisuudesta (n = 3760–3808)

Kouluun kiinnittymisen lisäksi oppilailta kartoitettiin omaa arvioita epäsäännölliseen koulunkäyntiin liittyvistä ensimerkeistä sekä ongelmallisista poissaoloista. Oppilaista 6 % ilmoittaa myöhästyvänsä usein oppitunneilta, 2 % jättää usein menemättä oppitunnille, vaikka olisi tullut kouluun ja 4 % kertoo olevansa usein luvatta pois koulusta (kuvio 2). Lähes joka viides oppilas (17 %) ilmoittaa, että hänellä on ollut tänä vuonna niin paljon poissaoloja, että niihin on puututtu koulussa.

KUVIO 2. Oppilaiden oma kokemus koulunkäynnin säännöllisyydestä (n = 3811–3833)

AINEISTON ANALYYSI

- Tässä raportissa raportoidut tilastollisesti merkitsevät tulokset ovat merkitseviä vähintään 0.05 tasolla.
- Efektikokoa käytettiin kertomaan erojen suuruudesta. Efektikokojen analyyseissa on ristiintaulukointien osalta käytetty Cramer’s V, suhteellisten osuuksien testeissä Cohen’s H ja keskiarvoanalyysien osalta Cohen’s D.
- Efektikoon suuruutta arvioitaessa on sovellettu kunkin testin yleisesti käytössä olevia raja-arvoja.

Kouluvalmentajat tunnetaan koulu yhteisössä laajasti – kaikki eivät kuitenkaan koe toimintaa helposti lähestyttäväksi

Vaikuttavan toiminnan edellytys on, että oppilaat ovat tietoisia koulussa olevasta hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä edistävästä työntekijästä. Arviointiaineiston mukaan kouluvalmentajat tunnetaan koulu yhteisössä laajasti oppilaiden keskuudessa. Lähes neljä viidestä oppilaasta (79 %) kertoi tienneensä, että omassa koulussa työskentelee kouluvalmentaja. Huomionarvoista kuitenkin on, että kouluvalmentajat tunnetaan huonommin niiden oppilaiden keskuudessa, joiden kouluun kiinnittyminen on heikompaa. Heikosti kouluun kiinnittyneistä oppilaista vain hieman yli 70 prosenttia oli tietoisia siitä, että omassa koulussa työskentelee kouluvalmentaja. Kouluvalmentajien tunnettuudessa oli eroa myös sukupuolten välillä. Tytöistä kouluvalmentajan tunsi 85 % ja pojista 75 %. Eron voimakkuus on kuitenkin melko pieni.

Kouluvalmentajan tuntemisen lisäksi oppilaita pyydettiin arvioimaan sitä, kuinka saavutettavaa kouluvalmentajan järjestämä toiminta omassa koulussa on. Kyselyyn vastanneista oppilaista hieman alle puolet (46 %) koki, että toimintaan on helppo mennä mukaan tai osallistua. Hieman pienempi osuus (44 %) oppilaista arvioi, että hänen on helppo saada yhteys kouluvalmentajaan tarvittaessa. Tytöt kokivat kouluvalmentajat helpommin lähestyttävimmäksi kuin pojat, mutta eron voimakkuus on melko pieni³. Kokemuksessa kouluvalmentajien toiminnan saavutettavuudessa oli kuitenkin merkittävästi vaihtelua kouluun heikosti ja vahvasti kiinnittyneiden oppilaiden välillä. Heikosti kouluun kiinnittyneet oppilaat kokivat, että toimintaan oli merkittävästi vaikeampi mennä mukaan ja yhteyden saaminen kouluvalmentajaan on haastavampaa.⁴

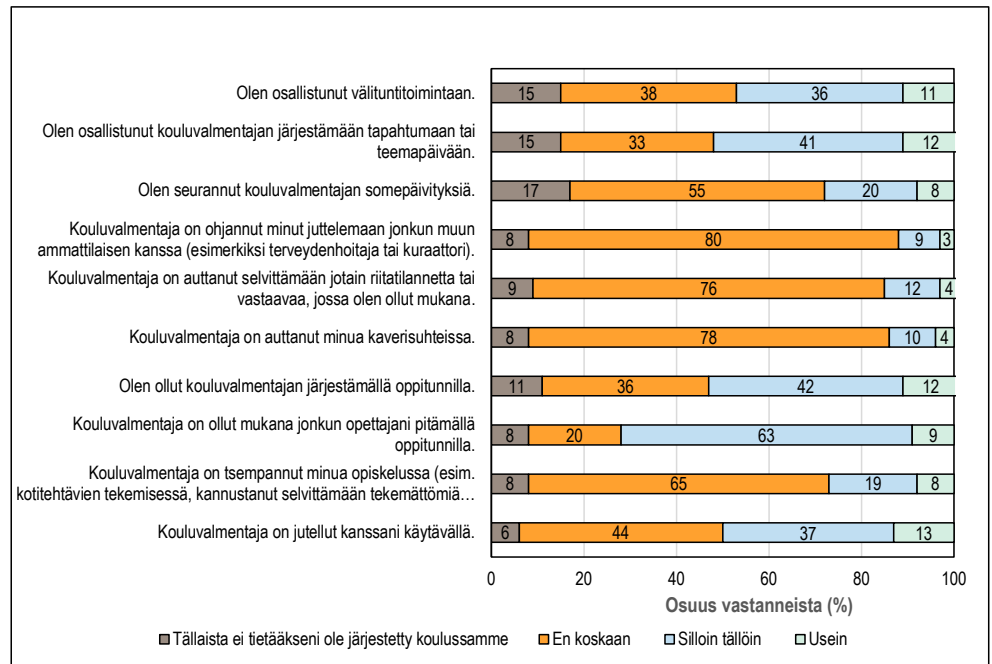
Kouluvalmentajien työn tavoitteissa, painopisteissä ja työmuodoissa on eroa eri koulujen välillä (Markkanen ym. 2022). Kouluvalmentajien työn sisältöjä on sitouttavan koulu yhteisötyön kehittämistyössä jäsennetty jaotteleamalla työmuodot yhteisöllisen ja kohdennetun työn työmuotoihin (Kouluvalmentajatyön käsikirja 2023). Oppilaita pyydettiin kuvaamaan tarkemmin sitä, miten he ovat osallistuneet kouluvalmentajien järjestämään toimintaan omassa koulussa (kuvio 3). Arviointiaineiston perusteella oppilaat kokivat kouluvalmentajien työmuotojen painottuvan ensisijaisesti yhteisölliseen työhön. Yleisimpiä toimintaan osallistumisen muotoja olivat kouluvalmentajan järjestämään tapahtumaan tai teemapäivään osallistuminen, kouluvalmentajan kanssa jutteleminen käytävällä, kouluvalmentajan osallistuminen jollekin oppitunnille sekä välituntitoimintaan osallistuminen. Näihin toimintoihin oli usein tai silloin tällöin osallistunut noin puolet oppilaista.

Arviointiaineiston perusteella yleisin kouluvalmentajan toimintaan kuuluva kohdennetun työn toimintatapa oli opiskeluissa tsemppaaminen. Kyselyyn vastanneista oppilaista hieman yli neljännes (27 %) ilmoitti kouluvalmentajan tsempanneen häntä opiskelussa silloin tällöin tai usein. Oppilaiden keskinäisten vertaisuuksien tukeminen on yksi kouluvalmentajan tehtävän tavoitteista. Oppilaista 13 % ilmoitti kouluvalmentajan auttaneen selvittämään jotain riitatilannetta, jossa oppilas on ollut mukana. Hieman pienempi osuus oppilaista kertoi kouluvalmentajan auttaneen häntä kaverisuhteissa silloin tällöin tai usein. Noin joka kymmenes vastaaja kertoi kouluvalmentajan ohjanneen häntä juttelemaan jonkun muun ammattilaisen kanssa.

3 Väittämän ”Minun on helppo saada yhteys kouluvalmentajaan tarvittaessa”, paikkaansa pitäväksi on valinnut 49 % tytöistä ja 41 % pojista. (Z-arvo 3,31, Cohenin H 0,02)

4 Väittämän ”Toimintaan on helppo mennä mukaan tai osallistua” paikkaansa pitäväksi on valinnut 50,1 % vahvasti kouluun kiinnittyneistä ja 25,3 % heikosti kiinnittyneistä (Z-arvo 5,19, Cohenin H 0,57). Väittämän ”Minun on helppo saada yhteys kouluvalmentajaan tarvittaessa”, paikkaansa pitäväksi on valinnut 47,5 % vahvasti kouluun kiinnittyneistä ja 27 % heikosti kouluun kiinnittyneistä (Z-arvo 3,31, Cohenin H 0,02).

Sosiaalisessa mediassa tapahtuva oppilaiden kohtaaminen sekä toiminnan tutuksi tekeminen nousi sitouttavan koulu yhteistyön arvioinnin ensimmäisessä vaiheessa esiin kouluvalmentajan työssä merkittävänä osa-alueena, johon osassa pilottihankkeita oli ohjattu myös erillistä resurssia (Markkanen ym. 2022). Tämän kyselyn tulosten mukaan kouluvalmentajat ovatkin laajasti läsnä sosiaalisessa mediassa. Vain 17 % oppilaista ilmoitti, että omassa koulussa kouluvalmentaja ei tee päivityksiä sosiaaliseen mediaan. Hieman harvempi kuin joka kymmenes oppilas kertoi seuraavansa kouluvalmentajan somepäivityksiä usein ja joka viides oppilas vähintään silloin tällöin. Yli puolet oppilaista (55 %) ilmoitti kuitenkin, ettei koskaan seuraa kouluvalmentajan somepäivityksiä.

KUVIO 3. Oppilaiden arviot siitä, kuinka paljon he ovat osallistuneet kouluvalmentajan järjestämään toimintaan koulussa (n = 3727–3787)

Oppilaat tunnistavat kouluvalmentajan toiminnalla monenlaisia välittömiä vaikutuksia

Kaikkia kyselyyn vastanneita oppilaita pyydettiin myös arvioimaan sitä, millaisia kokemuksia heillä on kouluvalmentajan toiminnasta ja läsnäolosta koulussa (kuvio 4). Hieman yli kolmannes (38 %) oppilaista ilmoitti, että heillä ei ole kokemuksia kouluvalmentajan toiminnasta. Eniten oppilaat tunnistivat kouluvalmentajan toiminnan ja läsnäolon vaikuttaneen siihen, että koulussa kuunnellaan enemmän oppilaiden mielipiteitä ja ollaan kiinnostuneita siitä, mitä oppilaille kuuluu (30 %). Hieman useampi kuin joka neljäs oppilas (28 %) koki kouluvalmentajan toiminnan parantaneen ilmapiiriä koulussa ja viidennes koki toiminnan lisänneen oman luokan hyvää yhteishenkeä ja/tai työrauhaa. Oppilaista 16 % kertoi saaneensa tukea oppimiseen liittyvissä asioissa ja 15 % kertoi saaneensa tukea omiin henkilökohtaisiin huoliin ja vaikeuksiin. Yhtä suuri osuus vastaajista koki, että kouluvalmentajan toiminnan ja läsnäolon myötä kouluun tuleminen on helpottunut.

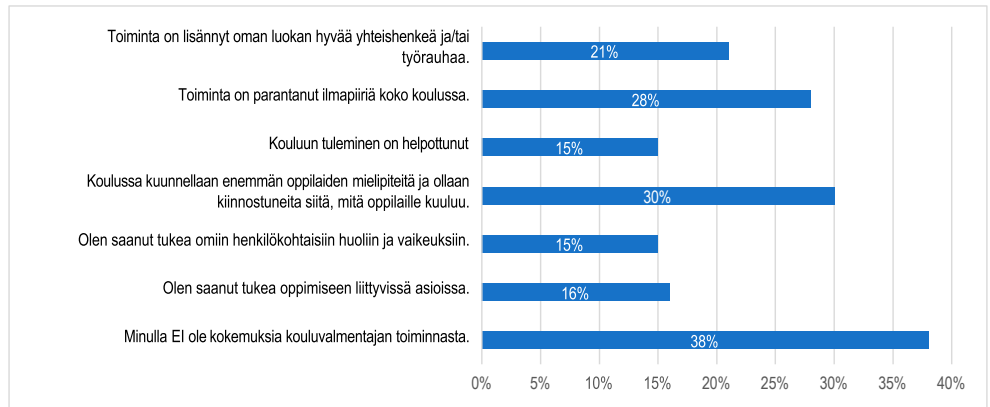
AVOIMIEN VASTAUSTEN ANALYYSI

• Avoimiin kysymyksiin annetut vastaukset luokiteltiin käyttäen apuna Excel-ohjelmaa, jossa kysymyskohtaisesti jokainen vastaus teemoiteltiin alakategorioiden maininnoittain siten, että yksittäinen vastaus saattoi sisältää useampaan eri alaluokkaan liittyviä mainintoja.

– Havaintojen suhde vastaajamääriin vaihteli kysymyskohtaisesti välillä 1,01–1,24, eli suurin osa vastauksista oli sellaisia, missä mainittiin vain yhteen luokkaan kuuluvia asioita.

• Tunnisteiden avulla luokitellut vastaukset tuotiin takaisin osaksi koko aineistoa, jolloin avoimien vastausten luokkia voitiin tarkastella suhteessa taustamuuttujiin

• Tekstissä puhutaan maininnoista, joita jokin luokka tai teema on saanut vastaajajoukossa. Pidemmässä vastauksissa saatettiin mainita useampia eri luokkiin kuuluvia asioita, jolloin määrä johon tiettyä teema koskevien mainintojen määrää peilataan, on hieman suurempi kuin kysymyksen vastaajamäärä.

KUVIO 4. Oppilaiden kokemukset kouluvalmentajien toiminnasta ja läsnäolosta koulussa (n = 3833)

Oppilaiden kokemissa kouluvalmentajatoimintaa koskevissa välittömissä vaikutuksissa oli jonkin verran eroa myös eri vastaajaryhmien välillä. Tyttöjen ja poikien väliset erot koetuissa vaikutuksissa olivat pieniä, mutta oppilaan kouluun kiinnittyminen vaikutti myös siihen, miten kouluvalmentajan toiminnan vaikutus koetaan. Vahvasti kouluun kiinnittyneet oppilaat kokivat kouluvalmentajan toiminnalla olevan enemmän vaikutuksia kuin heikommin kouluun kiinnittyneet oppilaat. Heikommin kouluun kiinnittyneistä oppilaista lähes puolet (48 %) kertoi, että heillä ei ollut kokemusta kouluvalmentajan toiminnasta. Kokemukset toiminnan vaikutuksista erosivat erityisesti yhteisö- ja ryhmätasolla tunnistettujen vaikutusten osalta; heikommin kouluun kiinnittyneet oppilaat tunnistivat kouluvalmentajan toiminnan vaikuttaneen vähemmän ryhmän yhteishenkeen ja ilmapiiriin koulussa.⁵ Sen sijaan kokemuksissa omiin henkilökohtaisiin huoliin tai oppimiseen saadusta tuesta ei ollut merkittäviä eroja kouluun kiinnittyneiden ja kiinnittymättömien oppilaiden välillä.

Oppilaille annettiin mahdollisuus kertoa lisää siitä, millaisena he ovat kokeneet kouluvalmentajan järjestämän toiminnan avoimella vastauksella. Kokemuksiaan kouluvalmentajatoiminnasta kuvasi avovastauksissa 16 % kyselyyn vastanneista oppilaista. Noin neljäsosakymmenessä prosentissa vastauksista ei kuitenkaan kerrottu tarkemmin minkään suuntaisesta kokemuksesta, vaan mainittiin esimerkiksi, että kokemusta ei ole tai sitä ei halua kertoa.

Hieman vajaa puolet maininnoista koski hyviä kokemuksia kouluvalmentajatoiminnasta. Kuvailuissa kerrottiin yksinkertaisesti, että kouluvalmentaja on ollut mukava tai tarkemmin, että hänestä on ollut apua tai hän on ollut kontaktina hyvä. Kolmanneksessa näistä kuvailtiin erityisesti jotain toimintaa mistä hyviä kokemuksia on ollut.

kivana ja tuo koulu päivii piristystä! (oppilas)

Hyvänä ja viihdyttävänä. Kouluvalmentaja on myös ollut apuna henkilökohtaisiin asioihin. (oppilas)

Kouluvalmentajan järjestämät toiminnot tekevät kouluun menemisestä kivempaa. (oppilas)

Vajaa kymmenesosa maininnoista puolestaan oli sellaisia, joissa ilmaistiin joko kouluvalmentajatoiminnan olevan turhaa, tylsää tai niissä kerrottiin huonosta kokemuksesta

⁵ Väittämän ”Toiminta on lisännyt oman luokan hyvää yhteishenkeä ja/tai työrauhaa” paikkaansa pitäväksi on valinnut 20,4 % vahvasti kouluun kiinnittyneistä ja 10,1 % heikosti kouluun kiinnittyneistä (Z-arvo 1,71, Cohenin H 0,30). Väittämän ”Toiminta on parantanut ilmapiiriä koko koulussa” paikkaansa pitäväksi on valinnut 28,2 % vahvasti kouluun kiinnittyneistä ja 13,5 % heikosti kouluun kiinnittyneistä (Z-arvo 2,53, Cohenin H 0,39).

liittymään toimintaan. Muutamissa vastauksissa kouluvalmentajan kerrottiin esimerkiksi olevan koulussa hyvin vähän tai keskittyvän valikoivasti vain tiettyihin oppilaisiin ja olevan näin vaikeasti lähestyttävä.

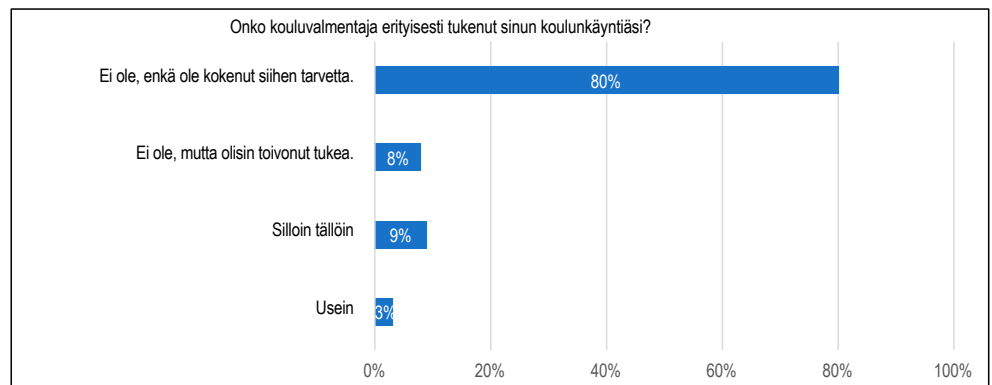
Tuntuu vähän turhalta... ei vaikuta moneen tai melkeenpä keneenkään tuttuuni (oppilas)

Liian outoo ja vaa ärsyttää. (oppilas)

Istuu huoneessaan, ei tee mitään ja ei puhu oppilaille (oppilas)

Verrattaessa kouluun heikosti ja vahvasti kiinnittyneiden antamia avoimia vastauksia, kiinnittymättömistä suhteellisesti suurempi osuus kertoi huonoista kokemuksista tai toiminnan turhuudesta ja tylsyydestä, kuin kouluun kiinnittyneistä. Vastaavasti kouluun vahvasti kiinnittyneiden antamissa vastauksissa huomattavasti suurempi suhteellinen osuus mainintoja kertoi kouluvalmentajatoimintaan liittyvistä hyvistä kokemuksista, kuin kouluun kiinnittymättömien vastauksissa.

Kouluvalmentajan toiminnan koettujen välittömien vaikutusten lisäksi oppilailta kysyttiin tarkemmin heidän kokemuksistaan kouluvalmentajan järjestämästä kohdennetusta toiminnasta (kuvio 5). Kyselyyn vastanneista oppilaista neljä viidestä ilmoitti, että kouluvalmentaja ei ole erityisesti tukenut heidän koulunkäyntiään, eivätkä he ole kokeneet siihen tarvetta. 9 % vastanneista oppilaista kertoi, ettei kouluvalmentaja ole tukenut heidän koulunkäyntiään, mutta he olisivat toivoneet sitä. Silloin tällöin kouluvalmentajan tarjoamaa tukea koulunkäyntiinsä oli saanut 9 % oppilaista ja usein 3 %.

KUVIO 5. Oppilaiden kouluvalmentajilta saama kohdennettu tuki ja tsemppaus (n = 3833)

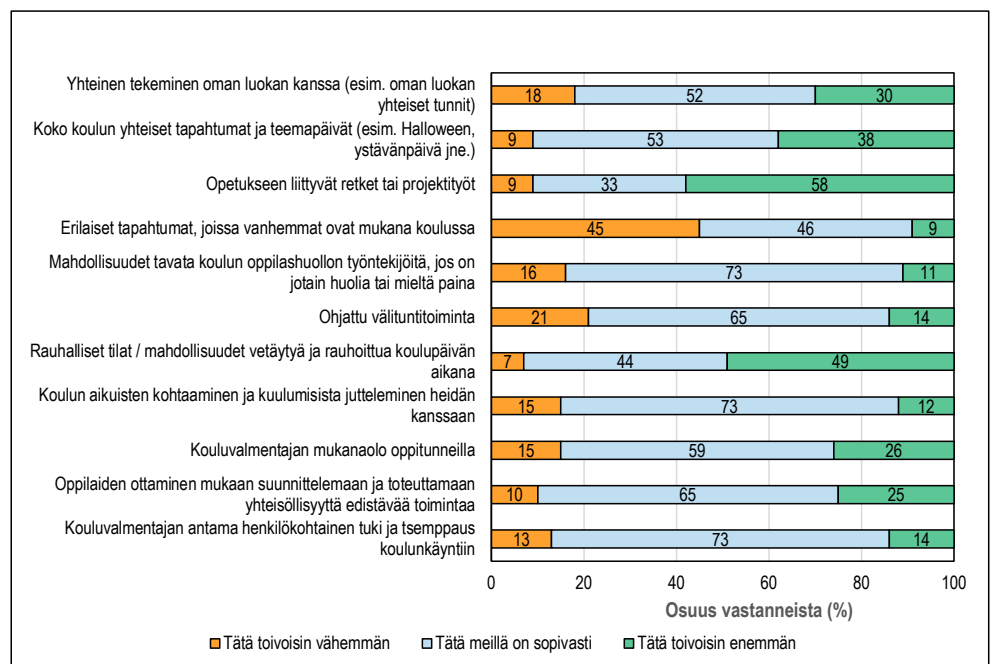
Niille oppilaille, jotka olivat saaneet vähintään silloin tällöin kouluvalmentajalta tukea omaan koulunkäyntiinsä (n = 438), esitettiin tarkentavia tukea koskevia kysymyksiä. Yleisimmin oppilaat kertoivat saaneensa apua oppimiseen liittyviin asioihin (72 %), omiin henkilökohtaisiin huoliin liittyvissä asioissa (39 %) sekä kaverisuhteisiin liittyvissä asioissa (34 %). Oppilaan kotioloihin liittyvissä asioissa tukea oli saanut hieman alle viidennes henkilökohtaista tukea saaneista oppilaista. 7 % oli saanut apua muissa asioissa. Näinä mainittiin mm. kiusaaminen sekä yleiset mielen hyvinvointiin liittyvät asiat.

Henkilökohtaista apua ja tukea saaneita oppilaita pyydettiin myös arvioimaan asteikolla 1–10, miten hyödylliseksi he ovat kokeneet kouluvalmentajalta saadun avun tai tuen. Pääsääntöisesti oppilaiden kokemus kouluvalmentajan tarjoamasta avusta tai tuesta on hyvin myönteinen, arvosanojen keskiarvo oli 8,6 ja mediaani 9. Vastauksissa on kuitenkin hajontaa, vaihteluväli oli arvosanasta 1 arvosanaan 10 saakka.

Oppilaiden välillä on vaihtelua siinä, millaisia kouluun kiinnittymistä tukevia toimintatapoja kouluun kaivataan

Kouluvalmentajan toiminnasta saatujen kokemusten lisäksi kyselyssä kartoitettiin myös oppilaiden kokemuksia siitä, millaiset toiminnot heidän mielestään tukevat kouluun tuleamista ja siellä viihtymistä. Kyselyssä oppilaita pyydettiin arvioimaan erilaisten toimintamuotojen toteutumista ja tarvetta omassa koulussa. Vastausvaihtoehdoissa oli mukana niin opetukseen, opiskeluhuollon palveluihin kuin yleiseen yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin edistämiseen liittyviä toimintamuotoja. Oppilaat arvioivat näitä kolmiportaisella asteikolla pohtimalla, mitä he toivoisivat vähemmän, mitä omassa koulussa on sopivasti ja mitä he toivoisivat lisää.

Tulokset osoittavat, että valtaosa oppilaista on melko tyytyväisiä nykyisiin toimintatapoihin (kuvio 6). Lähes kaikkien vastausvaihtoehtojen osalta yli puolet vastanneista oppilaista oli valinnut vaihtoehdon ”tätä meillä on sopivasti”. Vastausten perusteella laajimmin kouluun toivottiin enemmän opetukseen liittyviä retkiä tai projektityötä (58 % vastaajista toivoi näitä enemmän), rauhallisia tiloja (49 % oppilaista toivoi näitä enemmän), koko koulun yhteisiä tapahtumia ja teemapäiviä (38 % oppilaista toivoi näitä enemmän) sekä yhteistä tekemistä oman luokan oppilaiden kanssa (30 % oppilaista toivoi näitä enemmän). Myös oppilaiden ottamista mukaan yhteisöllisyyttä edistävään toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen toivoo enemmän neljännes oppilaista. Huomionarvoista kuitenkin on, että kaikkien näiden toimintamuotojen osalta noin joka kahdeksas oppilas toivoi, että kyseistä toimintaa olisi omassa koulussa vähemmän.

KUVIO 6. Oppilaiden arviot siitä, millaista toimintaa kouluun toivotaan hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden edistämiseksi (n = 3621–3711)

On tärkeä huomioida, että yhteisöllisyyttä edistävät toimintamuodot eivät ole kaikille oppilaille samalla tavalla mielekkäitä. Oppilaiden toiveissa onkin suurta vaihtelua erilaisten oppilaiden välillä. Oppilaiden kouluun kiinnittyminen on tulosten perusteella

yhteydessä siihen, millaista toimintaa he toivovat. Kouluun jo vahvasti kiinnittyneet oppilaat olivat kaiken kaikkiaan tyytyväisempiä nykyisten toimintatapojen yleisyyteen. Sen sijaan heikommin kiinnittyneissä oppilaissa oli enemmän niitä, jotka toivoivat tiettyjä toimintamuotoja vähemmän sekä vähemmän niitä, jotka olivat tyytyväisiä nykyiseen toimintaan. Ero on voimakkain kohtaavaa toimintaa kartoittavien toimintamuotojen osalta. Vahvemmin kouluun kiinnittyneistä oppilaista 11 % toivoo kouluvalmentajan henkilökohtaista tukea ja tsemppausta vähemmän, kun heikommin kouluun kiinnittyneistä oppilaista näin toivoo joka neljäs⁶. Lähes neljä viidesosaa vahvasti kouluun kiinnittyneistä oppilaista kokee tätä olevan sopivasti, kun heikommin kiinnittyneistä näin kokee puolet vastanneista. Vahvasti kouluun kiinnittyneistä oppilaista 12 % toivoisi kouluvalmentajan henkilökohtaista tukea enemmän, heikommin kiinnittyneistä enemmän tukea kouluvalmentajalta toivoo 26 %. Samansuuntaisia ovat erot heikosti ja vahvasti kouluun kiinnittyneiden oppilaiden kokemukset siitä, miten he toivoisivat kohtaamisia koulun aikuisten kanssa sekä kuulumisista juttelemista heidän kanssaan. Vahvasti kouluun kiinnittyneistä oppilaista tätä toivoi vähemmän 12 % vastanneista, heikommin kouluun kiinnittyneistä useampi kuin joka kolmas (37 %).⁷ Myös yhteinen tekeminen oman luokan oppilaiden kanssa sekä koko koulun yhteiset tapahtumat olivat sellaisia hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä edistävän toiminnan muotoja, joissa heikosti kouluun kiinnittyneiden oppilaiden toiveet jakautuivat. Merkittävä osa näistä oppilaista toivoi näitä sekä enemmän että vähemmän, nykyiseen tilanteeseen tyytyväisiä oli vähemmän kuin kouluun vahvasti kiinnittyneiden oppilaiden osalta. Rauhalliset tilat tai mahdollisuudet vetäytyä ja rauhoittua koulupäivän aikana on ainoa yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia edistävän toiminnan muoto, jota merkittävä osa (62 %) kouluun heikosti kiinnittyneistä oppilaista toivoo enemmän omaan kouluun. Myös vahvasti kouluun kiinnittyneistä oppilaista lähes puolet (47 %) toivoo tällaisia mahdollisuuksia enemmän.

Oppilailta kysyttiin lisäksi avoimilla kysymyksillä ”Millaista toimintaa toivoisit lisää?” sekä ”Mitä toivoisit vähemmän?”. Näistä ensimmäiseen vastauksen antoi 37 % kyselyyn vastanneista ja toiseen 31 % vastaajajoukosta.

Kysyttäessä millaista toimintaa oppilaat toivoisivat lisää, vajaa kolmannes oppilaiden maininnoista oli sellaisia, joissa ei kuitenkaan osattu nimetä mitään selkeää toimintaa tai muunlaista toivetta. Lähes puolet oppilaiden maininnoista oli sellaisia, joissa tuotiin esiin, että kouluun haluttaisiin lisää erilaisia järjestettyjä toimintoja: aktiviteettejä välitunteihin, teemapäiviä ja tapahtumia, retkiä sekä luokan tai koulun ryhmäyttämiseen tähtääviä aktiviteettejä.

Oppilaiden maininnoista vajaassa viidenneksessä toivottiin esimerkiksi lisää urheilua, välituntitoimintaa tai hauskaa tekemistä. Yleisesti siis haluttiin lisää mahdollisuuksia itsenäiseen tai ohjattuun toiminnallisuuteen.

Ylipäättään toimintaa, tunnilla istuminen käy aika puuduttavaksi. (oppilas)

Aktiivista toimintaa, ei välttämättä kilpailua mutta yhteistä toimintaa... (oppilas)

kaikkea hauskaa ja motivoivaa (oppilas)

Erilaiset teemapäivät, tapahtumat ja projektit saivat mainintoja reilu kymmenenneksessä vastauksista. Useimmat toiveet olivat yksinkertaisesti sanoitettu teemapäiväksi, jolloin niistä ei voi tehdä erottelua opiskeluun liittyviin ja opiskelun ulkopuolisiin tapahtumiin. Kourallisessa toiveita oli ehdotettu selkeästi opiskeluun liittyviä teemapäiviä tai projek-

6 Cramer's V = 0,224

7 Cramer's V = 0,273

teja. Muita useammin esiintyviä tarkempia ehdotuksia tapahtumista tai teemoista oli esimerkiksi urheiluturnaukset, discot ja erilaisiin juhlapäiviin (halloween, ystävänäpäivä jne.) liittyvät tapahtumat.

Teemaviikkoja ja juhlia enemmän (oppilas)

Toivoisin enemmän opetukseen liittyviä retkiä ja teemapäiviä (oppilas)

retkiä ja luokan kanssa yhteisiä juttuja mielen tervys viikoja jäsena kaltasia juttuja (oppilas)

Kymmenenneksessä vastauksista oppilaat mainitsivat toivovan erilaisia retkiä. Näistä kourallinen oli toiveita opetukseen liittyvistä retkistä. Hieman vajaa viidennes näistä retkiä toivovista maininnoista kohdistui erityisesti oman luokan kanssa tapahtuvaan retkeilyyn (luokkaretkiä).

No vaikka niitä kaikenlaisia luokkaretkiä, jonnekin kivaan paikkaan. Niitä ei ole ollut minulla vuosiiin (osittain koronan syytä). (oppilas)

Retkijä eri paikkoihin mahdollisista oppiaineista (oppilas)

Yleisesti oman luokan kanssa tapahtuvaa ryhmäytystä toivottiin lisää muutamissa tämän kysymyksen vastauksista. Useimmiten näissä vastauksissa toivottiin aktiviteettejä yhteishengen kasvattamiseen tai *tunteja*, joilla *tutustuttaisiin*, joko opettajan tai kouluvalmentajan johdolla. Vastaavasti koko koulun kanssa tapahtuvaa ryhmäytystä toivottiin muutamassa vastauksessa.

Luokan kanssa pidettäviä yhteisiä oppitunteja, joilla ei opiskeltaisi vaan enemmän tututtaisiin toisiin. (oppilas)

Yhteistä rinnkkaisluokan kanssa. (oppilas)

Selvästi yleisin toive oli siis jokin järjestetty toiminta. Selkeästi järjestetyn ja ohjatun toiminnan lisäksi mainintoja sai yleisempi kohtaaminen ja mahdollisuudet siihen kouluympäristössä. Muutamissa vastauksissa toivottiin helpon kontaktin tai rennon hengailun mahdollisuutta kouluvalmentajan tai jonkun toisen aikuisen kanssa. Kouluvalmentajaa toivottiin myös mukaan oppitunneille.

Ihan vain olemista ja henkilökohtaisista huolista juttelemista (oppilas)

Kouluvalmentaja sais olla enemmän oppitunneilla mukana. (oppilas)

Samoin muutamia mainintoja vastauksissa sai erilaiset materiaaliset toiveet (tilat, välineet, palkinnot, kahvivälkät jne.). Tilojen suhteen toivottiin niin erilaisia rauhallisia vetäytymistiloja kuin myös yleisemmin oleskelutiloja. Erilaisia välineitä ja tiloja toivottiin lisää myös urheiluun ja liikuntaan.

Haluaisin, että koulussa olisi enemmän paikkoja (myös sisälläkin) joissa voisi tehdä esim. läksyjä tai hengata kavereiden kanssa. (oppilas)

Toivoisin lisää toimintaa jossa vois olla vaikka ihan rauhassa hetken jossain hiljaisessa tilassa. (oppilas)

Lisää vuokrattavia välitunti tavaroita (oppilas)

Myös avovastauksissa esitettyjen toiveiden osalta oli tunnistettavissa eroa heikosti ja vahvasti kouluun kiinnittyneiden oppilaiden välillä. Näiden oppilaiden toiveet erosivat järjestetyn toiminnan, erityisesti yleisten aktiiviteettien ja tapahtumien sekä rennomman hengailun ja helppojen kontaktien kohdalla. Kouluun vahvasti kiinnittyneet toivoivat suhteessa enemmän tapahtumia ja järjestettyjä aktiviteetteja. Puolestaan ne oppilaat, jotka olivat heikommin kiinnittyneitä kouluun, toivoivat suhteessa enemmän mahdollisuuksia rentoihin kontakteihin. Tarkasteltaessa avovastauksia taustamuuttujittain on kuitenkin

syytä huomioida, että avoimiin kysymyksiin vastaaminen oli vapaaehtoista. Ylipäättään jonkinlaisen vastauksen avoimeen kysymykseen antaneet voivat olla jo tietyllä tasolla valikoitunut ryhmä muutenkin aktiivisempia vastaajia. Valtaosa vastauksista on myös hyvin lyhyitä, yhden tai kahden sanan mittaisia. Oppilaiden toiveiden kerääminen sekä syvällisemmän ja kattavamman laadullisen aineiston kerääminen vaatisi siis enemmän (vastaus)aikaa sekä erilaisia toteutusmuotoja (esimerkiksi haastattelu, pelkkiä avoimia kysymyksiä sisältävä kysely tai pidempiä kirjoitelmatuotoksia).

Avoimella kysymyksellä kysyttiin myös, millaista toimintaa oppilaat toivoisivat vähemmän omaan kouluun. Yli puolet tämän kysymyksen vastauksista ei kuitenkaan sisältänyt mitään nimettyä tiettyä asiaa, jota toivottaisiin olevan vähemmän. Opiskeluun tai koulunkäyntiin liittyvät asiat – kuten (nimettyjen aineiden tai *perinteiset*) oppitunnit, kokeet, tehtävät, aikaiset aamut, pitkät päivät – saivat eniten mainintoja; lähes neljännes maininnoista sisälsi toiveita, jotka liittyivät perinteisen opetuksen vähentämiseen tai yleisemmin opiskelun keventämiseen.

Luokassa istumista ja vain tehtävien tekemistä (oppilas)

opiskelua on iha liikaa ja kokeita on iha liikaa ja liian pitkä koulumatka ja koulu vie kaiken ajan (oppilas)

Vajaa kymmenennes maininnoista koski järjestettyä ohjelmaa tai pakollisia toimintoja, joita toivottiin vähemmän. Maininnat koskivat joko pelkästään teemapäiviä ja tapahtumia tai sitten tarkemmin *tylsää* tai *pakotettua ohjelmaa*. Myöskin ryhmäytymistä toivottiin vähemmän muutamissa näistä vastauksista.

Mielestäni osa teemapäivistä koulussa (esim vaateväri kertoo jotain) on hieman turhia koska suurin osa oppilaista ei osallistu kuitenkaan. (oppilas)

Pakollista ryhmäytystä kun se ei selvästikään toimi (oppilas)

toivoisin vähemmän pakollisia ulkovälkkiä (oppilas)

Lopuksi

Kouluvalmentajat tunnetaan oppilaiden keskuudessa laajasti ja he tekevät koulu yhteisössä merkittävää oppilaiden yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia edistävää työtä, jolla oppilaat tunnistivat olevan monenlaisia välittömiä vaikutuksia. Sitouttavan koulu yhteisötyön kehittämistyössä opetusvelvollisuuden sitomattomien työntekijöiden työtä on kehitetty kahden lukuvuoden ajan. Oppilailta kerätty aineisto osoittaa, että myös oppilaat itse arvioivat toiminnan kohdistuvan vahvasti sille asetettujen tavoitteiden suuntaisesti: se on ensisijaisesti ennaltaehkäisevää ja yhteisöllistä. Kohdennetut toimintamuodot muodostavat pienemmän osan toiminnasta.

Sitouttavan koulu yhteisötyön arvioinnin ensimmäisen vaihe nosti esiin, että laadullisessa aineistonkeruussa oppilaat korostivat erityisesti arkisten kohtaamisten merkitystä koulu yhteisössä. Oppilaat toivoivat enemmän aikaa kuulumisten kertomiseen ja muihin tutustumiseen osana opetusta. Koulujen henkilöstö puolestaan korosti yhteisöllisyyden edistämässä ensisijaisesti erilaisia tapahtumia ja teemapäiviä (Markkanen ym. 2022). Myös tämä arviointiaineisto vahvisti käsitystä siitä, että oppilaiden toiveet kohdistuvat erityisesti osana opetusta tapahtuvaan yhteiseen toimintaan oman luokan kanssa. Erillisiä tutustumiseen ja ryhmäytymiseen tähtäviä tunteja toivoi enemmän lähes kolmannes oppilaista, mutta merkittävä osa oppilaista (18 %) myös koki, että näitä tulisi olla vähemmän. Erityisesti huomionarvoista on sen, että huolimatta siitä, että kolmannes oppilaista toivoo enemmän koko koulun yhteisiä tapahtumia, jopa kolmannes oppilaista

kokee, että koko koulun yhteisiin tapahtumiin ja tilaisuuksiin osallistuminen ei ole heille mieluisaa. Onkin tärkeä miettiä, miten koko koulun yhteisiä tapahtumia ja tilaisuuksia voisi kehittää, jotta ne olisivat mahdollisimman mukaan kutsuvia ja mieluisia erilaisille oppilaille. Oppilaiden toiveissa korostuivat arvioinnin ensimmäisen vaiheen tulosten mukaisesti osana opetusta tapahtuva yhteisöllisyyden edistäminen, kuten erilaiset retket ja projektityöt. Lisäksi oppilaiden toiveissa korostuivat hiljaiset tilat, joissa on mahdollisuus rauhoittua välitunneilla. Nämä näkökulmat on hyvä huomioida myös kouluvalmentajan työn kohdentumista kehitettäessä. Myös avoimet vastaukset toivat esiin sen, että oppilaille on yksilöllisiä toiveita. Tapahtumat ja teemapäivät saivat mainintoja niin ”tätä toivoisin vähemmän”- kuin ”tätä toivoisin lisää” -kysymyksissä. Oppilaiden avoimissa vastauksissa tuli esiin arvostus sitä kohtaan, että koulussa on joku, jolle voi jutella ja joka on läsnä. Läsnäolo kouluyhteisössä voikin olla avain erilaisten oppilaiden näkemiseen ja heidän erilaisten toiveidensa tunnistamiseen.

Uudenlaisten toimintatapojen juurtuminen kouluyhteisöön ei tapahdu hetkessä. Arviointiaineisto osoittaa, että huolimatta siitä, että hanketyöntekijät tunnetaan kouluyhteisössä melko laajasti, ei toiminta kaikkien oppilaiden näkökulmasta ole yhtä helposti saavutettavaa. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota niihin oppilaisiin, jotka ovat heikosti kiinnittyneitä kouluun. Arviointiaineisto osoitti, että nämä oppilaat olivat harvemmin tietoisia kouluvalmentajien toiminnasta kouluyhteisössä. Tulosten perusteella voidaan todeta, että yleinen yhteisöllisyyttä edistävä toiminta ei riitä näiden oppilaiden mukaan kutsumiseksi, vaan on tärkeä etsiä yhdessä oppilaiden kanssa monenlaisia tai jopa kokonaan uudenlaisia yhteisöllisyyttä edistävän työn muotoja. Myös kouluun kiinnittymisen tukeminen varhaisessa vaiheessa korostuu, sillä aineisto osoittaa, että osa niistä oppilaista, jotka ovat yläkouluikässä heikosti kiinnittyneitä kouluun, suhtautuu hyvin kriittisesti kaikkea yhteisöllisyyttä edistävää toimintaa kohtaan. Yhteisöllisyyttä edistävää toimintaa suunniteltaessa on tärkeä huomioida erityisesti niiden oppilaiden kokemukset ja toiveet, jotka ovat heikommin kiinnittyneitä kouluun. Oppilas, joka ei koe omaa luokkayhteisöä itselleen turvalliseksi ja koulun aikuisia helposti lähestyttäväksi, näkee myös erilaiset yhteisöllisyyttä edistävät toimintatavat eri tavoin kun oppilas, jonka sosiaalinen asema luokka- ja kouluyhteisössä on vahva. Oppilaiden toiveita ei pitäisikään kouluyhteisössä kartoittaa vain enemmistön mielipiteitä kuulemalla, vaan koulussa olisi tärkeä kartoittaa oppilaiden ajatuksia ja toiveita monenlaisia osallistavia toimintatapoja hyödyntämällä. Erilaisten kuulemisen toimintatapojen käyttäminen mahdollistaa erilaisille oppilaille omien kokemusten esiintuomisen ja lisää oppilaiden innostusta vaikuttaa ja olla mukana suunnittelemassa yhteistä toimintaa.

Lähteet

- Kouluvalmentajatyön käsikirja 2023. Opas opetukseen sitomattomien työntekijöiden työn tueksi. Sitouttavan kouluyhteisötyön kehittämistoiminta.
- Kearney C. 2016. Managing school absenteeism at multiple tiers: An evidence-based and practical guide for professionals. Oxford University Press.
- Markkanen, E-L., Rumpu, N., Saarinen, J., Hyvärinen, N., Henriksson, P., Lantela, L., Lumme, M., Paalasmaa, J., Palmu, M. & Palmu, I. 2022. Sitouttavan kouluyhteisötyön arviointi – Arvioinnin väliraportti. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 20:2022.
- Markkanen, E-L., Saarinen, J. & Rumpu, N. 2022. Toimintamallit poissaolojen ehkäisemiseen, puuttumiseen ja seurantaan perusopetuksessa – Sitouttavan kouluyhteisötyön alkukartoituksen tuloksia. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tiivistelmät 3:2022.
- Määttä, S., Pelkonen, J., Lehtisare, S. & Määttä, M. 2020. Kouluakäymättömyys Suomessa. Vaativan erityisen tuen VIP-verkoston tilannekartoitus. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2020:9.
- Kouluvalmentajatyön käsikirja 2023. Opas opetukseen sitomattomien työntekijöiden työn tueksi. Sitouttavan kouluyhteisötyön kehittämistoiminta.
- Ulmanen, S. 2017. Miten kiinnittyä kouluun? Oppilaiden näkökulma koulutyöhön kiinnittymisen haasteisiin. Acta Universitatis Tamperensis 2289. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Wang, M & Eccles, J. 2013. School context, achievement motivation, and academic engagement: A longitudinal study of school engagement using a multidimensional perspective. Learning and Instruction, Volume 28, 2013, p. 12–23. <https://doi.org/10.1016/j.learninstruc.2013.04.002>.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

PL 380 (Hakaniemenranta 6)
00531 Helsinki

+358 29 533 5500

Nationella centret för utbildningsutvärdering

PB 380 (Hagnäskajen 6)
00531 Helsingfors

kirjaamo@karvi.fi

Finnish Education Evaluation Centre

P.O. Box 380 (Hakaniemenranta 6)
FI-00531 HELSINKI

karvi.fi